

FALK-mötet i Sundsvall 2006-05-18

Nyheter från kommunal sektor

Verksamheter i kommunerna – och därmed även arkivverksamheten - påverkas i olika avseenden av vad som händer i omvärlden. I det förgångna har det allt för ofta skett, att problem i onödan har uppstått genom att man inte förutsett och därför inte heller förberett sig på en ny situation.

Det gäller att inse att förändring är det naturliga tillståndet och inrätta sig efter det. Även om man inte kan veta hur framtiden blir, så är det viktigt att ha en föreställning om hur det *kan* bli. Att skapa dessa föreställningar minskar osäkerheten och gör oss bättre förberedda på det som kommer. Och vad är det för förändringar i framtiden som kan vara aktuella för kommuner och landsting därmed vår verksamhet?

En viss osäkerhet har gällt huruvida en ny kommunreform skulle vara i antågande. I Danmark är man just inne i en process, där man minskar antalet kommuner från 270 till 98. Den statliga ansvarskommittén under ledning av landshövdingen Mats Svegfors har i uppdrag att lämna förslag på vilka uppgifter som den kommunala nivån bör ansvara för i framtiden och om kommittén finner det lämpligt, skall den lämna förslag till förändringar av nuvarande kommun-, landstings- och länsindelning. Kommittén har ännu inte behandlat något sådant förslag, men Svegfors har i intervju sagt, att han anser att det för Sveriges del inte är aktuellt med sammanläggningar till större kommuner. Han har tagit fasta på budskapet i rapporten *Färre kommuner? Om små kommuners problem och utmaningar*.

Sammanläggningar är inte någon patentmedicin ens för mindre kommuner enligt Svegfors. Små kommuner är i sig inte något problem. Kombinationen liten befolkning, sned befolkningsstruktur och långa avstånd är däremot ofördelaktig. Man tänker här på kommuner i Norrlands inland. Men sammanslagningar skulle enligt Svegfors närmast öka problemen där. Det är i så fall större poäng med att lägga samman kommuner i Syd- och Mellansverige, men här saknas ekonomiska incitament.

I stället för sammanslagningar kommer kommittén sannolikt att föreslå ökad samverkan kommuner mellan genom kommunalförbund, gemensamma nämnder eller tjänsteköp och samverkan genom avtal, exempelvis inom specialistfunktioner, såsom miljötillsyn, byggfrågor. Och varför inte arkivfrågor? Utvecklingen inom arkivsektorn går ju från det operativa till det strategiska, inte minst på grund av IT-utvecklingen. Vissa arkivarier kommer mer att uppträda som projektledare, vilket kanske kan leda till att flera

kommuner kan tänkas samverka då det gäller det slaget av arbete som är av arkivstrategisk art.

Ansvarskommittén skall även analysera och vid behov föreslå förändringar av hälso- och sjukvårdens struktur och nuvarande uppgiftsfördelning mellan staten, landstingen och kommunerna. Svegfors har antytt att en tänkbar förändring är att överföra ansvaret för primärvården till kommunerna. Jag återkommer till hälso- och sjukvården lite senare.

Kommunerna och landstingens engagemang för tillväxt och utvidgad kommunal samverkan kan komma i konflikt med de kompetensregler som finns i kommunallagen, t ex likställighets-, lokaliserings- och självkostnadsprinciperna. Att satsa kommunala medel i projekt, där några utvalda företag deltar kan vara förbjudet, liksom att satsa medel på aktiviteter som går utanför den egna kommungränsen. Det betyder att en kommun som deltar i regionala EU-projekt tillsammans med statliga och privata aktörer riskerar att bryta mot kommunallagen. EU har ett regionalt synsätt som strider mot grundbultarna i kommunallagen. Bl a därför föreslår kommunministern Sven-Erik Österberg att frågor om den kommunala kompetensen och kommunal samverkan ses över (kommittédirektiv 2006: xx): Betänkande skall föreligga till 2007-05-31. Uppdraget är att anpassa de kommunala befogenheterna till samhällsutvecklingen och försöka uppnå en balans mellan kommunala intressen, medborgarnas rätt till likvärdig service och sunda konkurrensförhållanden för näringslivet. Utredaren skall bl a utforma generella undantag från självkostnads- och lokaliseringsprinciperna, formerna för hur kommuner och landsting kan lämna stöd till näringslivet i förhållande till svenska rättspraxis och EG-rätten, hur de kan vara medfinansierare i EU:s strukturfonder och liknande. Utredaren skall även analysera erfarenheter av kommunal samverkan och utvärdera olika samverkansformer och överväga behovet av generella regler för interkommunala avtal.

Allt fler kommuner och landsting bildar kommunala samverkansorgan, som associationsrättsligt är kommunalförbund. För att bilda ett samverkansorgan krävs, att alla kommuner i ett län måste vara med (lagen 2002:34). Landsting kan vara med. Redan nu finns samverkansorgan i 11 län och fler kommer till. Samverkansorganen tar över frågor om den regionala planeringen och utvecklingen från länsstyrelsen. Men de kan även driva andra aktiviteter, såsom EU-projekt, kulturverksamhet (Halland), folkhögskolor. Vad man skall ägna sig åt utöver regional planering avgör regionen själv.

I början av mars i år presenterades en nationell IT-strategi för vård och omsorg. IT-användningen i vården måste samordnas för att vården skall bli bättre för patienterna och resurserna användas mer effektivt. Bakom strategin ligger ett samarbete mellan företrädare för hälso- och sjukvården på nationell, landstings- och kommunal nivå. Vård- och äldreomsorgsminister Ylva Johansson, ordföranden i Landstingsförbundet Lars Isaksson och ordföranden i Svenska Kommunförbundet Ilmar Reepalu står bakom strategin. Andra medverkande aktörer är Socialstyrelsen, Läkemedelsverket, Apoteket AB och Carelink. Att skapa en samsyn kring hälso- och sjukvårdsdokumentationen har sedan länge varit ett problem. Verksamheten har präglats av tanken på att låta tusen blommor blomma. Den nya IT-strategin andas annan ordning och innehåller flera byggstenar:

- * Informationen skall följa patienten. Patientinformation skall finnas tillgänglig för vårdpersonal oavsett var och när den registrerats.
- * IT-stöden skall vara lätta att använda för personalen
- * Informationen skall vara lätt tillgänglig för patienter och med hjälp av IT-stöd skall man kunna kommunicera med sin vårdgivare.

För att kunna genomföra allt detta krävs att

- Lagar och regler ses över, så att teknikens möjligheter kan tas tillvara, men fortfarande med beaktande av ett starkt integritetsskydd
- En gemensam informationsstruktur åstadkoms
- En gemensam tekniskinfrastruktur som möjliggör kommunikation utan hinder av organisatoriska eller geografiska gränser

Just nu pågår ett förankringsarbete i kommuner och landsting, därefter skall det nationella arbetet planeras och organiseras. För oss som varit med ett tag är det obegripligt att man inte har kommit på det här tidigare.

Nu över till det som verkligen har hänt. Riksarkivarien skriver i Årsredovisningen för Riksarkivet och landsarkiven 2005, att ”en ny arkivlag är inte att vänta inom en femårsperiod. Ett negativt besked är bättre än inget besked alls.” I det uppkomna läget kan vi inte sitta med armarna i kors och vänta. SKL och Samrådsgruppen för kommunala arkivfrågor har tagit och kommer att ta initiativ till förändringar i arkivlagen. Ett sådant gäller bestämmelsen i 15 § AL där det regleras att avhändande av allmän handling endast kan ske med stöd av lag eller beslut av fullmäktige. Vårt förslag är att fullmäktige skall kunna delegera sådana beslut till arkivmyndigheten.

Från samrådsgruppen finns följande att meddela. En ny arbetsordning antogs att gälla från 2006-01-01. Nyheter är, att vi får treåriga mandatperioder och ett rullande ordförandeskap. Fortfarande representeras varje sektor: stat, kommun och landsting av vardera tre personer, nämligen från Riks- och Landsarkiven: arkivrådet Per Jansson, förste arkivarie Britt-Marie Östholm och bitr landsarkivarien Lars Jörwall, från kommunerna: arkivkonsulten Rolf Hagstedt (ordförande), arkivchefen Tom Sahlén och stadssekreteraren Ann Egefalk och från landstingen: juristen Eva Sjögren, arkivchefen Bo Thalén och landstingsarkivarien Agneta Sundstrand. Samrådsgruppens sekreterare är Gunnar Sundberg från Riksarkivet.

Vår kanske viktigaste nyhet för året är lanserandet av en hemsida för samrådsgruppen. Den kommer att presenteras närmare av Gunnar Sundberg som kommer efter mig i programmet.

I serien Bevara eller Gallra har häfte nr 11 som gäller handlingar inom den kommunala plan- och byggverksamheten just utkommit. Gallringsråd nr 5 rörande socialtjänst m m har fått en kraftig bearbetning och kommer i sin nya skepnad före sommaren. Även gallringsråd nr 6 har omarbetats och gäller i sin nya form patientjournaler och övrig medicinsk dokumentation. De s k allmänna råden, Gallringsråd nr 1, ses över mot bakgrund av den förvaltningsutveckling som ägt rum under de snart tio år som gått sedan den senaste upplagan kom. Nytt är ett avsnitt om IT-verksamhet i landsting och kommun. Ett helt nytt gallringsråd rörande smittskyddsläkarnas handlingar håller på att utarbetas.

Inom Riksarkivet pågår sedan en tid en omfattande översyn av föreskrifter och allmänna råd, inom ramen för normeringsarbetet. Vid halvårsskiftet 2006 träder följande nya RA-FSar i kraft, nämligen Riksarkivets föreskrifter och allmänna råd om handlingar på mikrofilm (2006:2), som ersätter RA-FS 1991:4 och KRFS 1982:1, Riksarkivets föreskrifter och allmänna råd om handlingar på ritfilm och reprografisk film (2006:3), som ersätter KRFS 1986:3) samt Riksarkivets föreskrifter och allmänna råd om tekniska krav och certifiering (2006:4) som ersätter inte mindre än 16 tidigare författningar.

Av det jag sagt torde framgå att kommuner och landsting står inför förändringar av verksamheter och arbetssätt. Slagordet för dagen är samverkan, gärna av gränsöverskridande art. Det kommer att resa nya frågor för arkivfunktionerna, där vi måste vara med och påverka, innan tågen går.

Det gäller även att se och komma med förslag till hur vi i vår tur kan bidra till att förbättra vår egen verksamhet genom konstruktiva förslag till samverkan. Som allmän regel är det alltid bättre att försöka underlätta för förändringar än att försöka förhindra dem.